

УДК 355.4

І. С. Луговський

Ш. П. Клібанський

В. Г. Мудрик

ОБґРУНТУВАННЯ СПОСОБІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ ОБСТАНОВКИ ОРГАНАМИ РОЗВІДКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ

Запропоновано способи ведення моніторингу обстановки в районі виконання завдань з'єднаннями і військовими частинами Національної гвардії України в ході забезпечення громадської безпеки та охорони громадського порядку під час проведення масових заходів. Розглянуто та рекомендовано нові джерела отримання інформації з'єднаннями і військовими частинами Національної гвардії України під час здійснення моніторингу. Встановлено, що використання розвідувальних підрозділів Національної гвардії України під час виконання правоохоронних функцій на сьогодні обмежено законами України. Для вирішення цієї невідповідності запропоновано використання власних штатних розвідувальних підрозділів для ведення моніторингу обстановки. Встановлено, що ведення моніторингу обстановки не буде суперечити законодавству України. Разом із цим цієї інформації буде достатньо для прийняття обґрунтованих рішень командирами з'єднань і військових частин Національної гвардії України та здійснення ефективного управління силами і засобами в ході забезпечення громадської безпеки та охорони громадського порядку під час масових заходів, масових заворушень.

Ключові слова: Національна гвардія України, масові заходи, моніторинг обстановки, джерела отримання інформації, способи ведення моніторингу.

Постановка проблеми. На сьогодні прийняття рішень на залучення сил і засобів Національною гвардією України (НГУ) в ході забезпечення громадської безпеки (ЗГБ) та охорони громадського порядку (ОГП) під час проведення масових заходів базується на інформації, отриманій від взаємодіючих органів, яка не завжди є своєчасною та актуальною. Досягти відповідного рівня інформації можливо за рахунок моніторингу обстановки із залученням наявних сил та засобів розвідувальних підрозділів з'єднань та військових частин НГУ, а також вибору найбільш ефективних способів, методів та підходів його проведення. За таких умов набуває актуальності завдання, яке полягає в обґрунтуванні підходу до організації моніторингу та інформаційно-аналітичної роботи органами управління з'єднань і військових частин НГУ, визначення способів і засобів здійснення моніторингу силами розвідувальних підрозділів НГУ в ході ЗГБ та

ОГП під час проведення масових заходів. Зважаючи на те, що НГУ не є суб'єктом розвідувальної та оперативно-розшукової діяльності, відповідні способи не повинні суперечити вимогам законів України «Про розвідку» [1] та «Про оперативно-розшукову діяльність» [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес організації та здійснення моніторингу обстановки в районі виконання завдань розглянуто у низці публікацій.

Так, автором праці [3] були визначені основні джерела інформації, від яких з'єднання та військові частини НГУ отримують дані про обстановку в районі виконання завдань та її зміни, але не розглянуто таке важливе джерело, як наявні розвідувальні підрозділи з'єднань і частин НГУ.

У статті [4] визначено завдання та вимоги до ведення моніторингу обстановки в районі виконання завдань. Однак способи здійснення моніторингу обстановки в ході ЗГБ та ОГП під час проведення масових заходів не наведено.

Проте у вказаних публікаціях [3, 4] сам процес моніторингу обстановки, а відповідно і способи його ведення не розглядалися.

Основною проблемою залишається те, що способи здійснення моніторингу обстановки під час виконання завдань із ЗГБ та ОГП не визначено жодним нормативно-правовим актом.

За таких умов командири організують та здійснюють моніторинг обстановки в районі виконання завдань кожен на свій розсуд або не організують його взагалі, покладаючись на інформацію, яку отримують від взаємодіючих органів.

У зв'язку з цим метою статті є визначення способів організації та здійснення моніторингу обстановки розвідувальними підрозділами з'єднань і військових частин НГУ в ході забезпечення громадської безпеки та охорони громадського порядку під час проведення масових заходів.

Виклад основного матеріалу. Політичні, економічні, соціально-демографічні, культурно-релігійні, безпекові (криміногенні) та інформаційні питання в Україні перебувають у стані радикальних суперечностей, які підтримуються та постійно розпалюються силами закордонних агресорів і деяких політичних сил, що призводить до появи осередків напруженості та конфліктів. За цих умов виникають і штучно створюються резонансні масові заходи, які здатні перерости у масові заворушення. Варто враховувати й те, що ці події мають стійку тенденцію до зростання, стають більш масштабними, організованими, підвищується ступінь їх наслідків [5].

Однією з основних функцій, що покладені на Національну гвардію України, є участь у забезпеченні громадської безпеки та охорони громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, які створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян [6]. Кожний з цих заходів може перерости в масові заворушення, що, в свою чергу, призведе до ускладнення обстановки в районі виконання завдань з'єднаннями і військовими частинами НГУ. Згідно з керівними документами НГУ є основним суб'єктом з припинення масових заворушень. Під час здійснення заходів щодо припинення масових заворушень Національна гвардія України координує діяльність сил та засобів правоохоронних органів, залучених до

припинення зазначених протиправних дій. При цьому НГУ, як правило, діє у взаємодії з іншими правоохоронними органами й органами центральної влади та місцевого самоврядування, від яких отримує інформацію про стан і зміну обстановки в районі виконання завдань. Однак ця інформація майже завжди має різні ступені конфіденційності, що ускладнює її взаємообмін між силами, які беруть участь у ЗГБ та ОГП під час масових заходів і припинення масових заворушень, тому, як уже зазначалося, вона не завжди є своєчасною та актуальною. І хоча НГУ має власні розвідувальні підрозділи, їх використання під час виконання правоохоронних функцій нині обмежено відповідними законами України [1, 2]. Для вирішення цієї невідповідності пропонується застосовувати розвідувальні підрозділи для ведення моніторингу обстановки, адже моніторинг – це комплекс заходів та дій, що здійснюються з метою виявлення, збору, опрацювання та надання інформації про обстановку в зоні відповідальності військових частин та підрозділів НГУ в інтересах підготовки та застосування своїх сил і засобів під час виконання службових завдань. Мета моніторингу спрямована на завчасне (оперативне, своєчасне) виявлення ризиків та загроз життю, правам та свободам громадян, їх законним інтересам, на захист суспільства та держави від злочинних протиправних посягань і сприяння у виконанні поставлених завдань. Він проводиться в інтересах прийняття обґрунтованих рішень, виключення раптовості у змінах обстановки в районі виконання завдань та ефективного використання сил і засобів під час виконання завдань у ході ЗГБ та ОГП.

Для своєчасного реагування на зміни обстановки в районі виконання завдань моніторинг у ході ЗГБ та ОГП під час проведення масових заходів умовно поділяється на два етапи – активний та пасивний.

Протягом пасивного етапу моніторингу обстановки проводиться робота з відкритими джерелами інформації. Вона здійснюється постійно, а з надходженням інформації про заплановані масові заходи – більш детально, особливо в районі виконання завдань з'єднаннями та військовими частинами НГУ. Це дає змогу прогнозувати варіант можливих дій і своєчасно приймати відповідні рішення на залучення сил і засобів НГУ. Такий спосіб

добування інформації у провідних країнах світу використовується давно і має назву OSINT (Open source intelligence – розвідка відкритих джерел) [7]. Найбільшу актуальність OSINT набуває у зв'язку з тим, що на основі отриманої інформації можливе вживання превентивних заходів із запобігання порушенням громадського порядку та іншим злочинам. Зрозуміло, що набагато легше запобігти негативним подіям, ніж усувати їх наслідки.

Із переліку джерел, які використовуються в OSINT [8] для використання в інтересах ЗГБ та ОГП під час масових заходів і припинення масових заворушень, можна виділити такі:

– media (ЗМІ): друковані газети, журнали, радіо та телебачення з різних країн;

– Internet (Інтернет): онлайн-публікації, блоги, дискусійні групи, медіа громадян (наприклад, відео з мобільних телефонів, вміст, створений користувачами), YouTube та інші відеохостинги, вікі-довідники та інші веб-сайти соціальних медіа (наприклад, Facebook, Twitter, Instagram тощо) (ці джерела також випереджають безліч інших джерел через своєчасність і легкість доступу);

– Public Government Data (Державні дані): публічні урядові звіти, бюджети, слухання, телефонні довідники, прес-конференції, веб-сайти та виступи (хоча ці джерела походять з офіційних джерел, вони є публічно доступними і можуть використовуватися відкрито і вільно).

Процес OSINT складається з певних етапів [9]:

1. Планування. Необхідно визначити, що і де шукати, щоб виконати завдання.

2. Пошук інформації. Залежно від завдання упродовж якогось часу проводяться моніторинг і збір інформації з методичним відсіюванням результатів.

3. Аналіз. Після накопичення певного обсягу інформації здійснюється аналіз, в якому необхідно насамперед оцінити надійність джерела інформації, зрозуміти, що знайшли і до яких наслідків це може призвести. За результатами аналізу необхідно підкоригувати план дій і провести нову хвилю пошуку.

4. Звіт. Отриману інформацію необхідно зафіксувати. Як правило, пошук у відкритих джерелах дає великий обсяг інформації, тому необхідно зберігати свої висновки щодо неї у структурованому вигляді з метою її доповнення згодом і впорядкованої доповіді відповідним командирам (керівникам).

Активний етап моніторингу обстановки в районі виконання завдань здійснюється безпосередньо під час проведення масового заходу (виникнення масових заворушень) групами моніторингу (наземна і повітряна) та групою збору й оброблення інформації. Вони діють безпосередньо на місці проведення заходу. Група наземного моніторингу призначається від розвідувальних підрозділів (за необхідності – від інших підрозділів) НГУ з метою ведення спостереження за розвитком подій, поведінкою громадян та своєчасного інформування командування військових частин і підрозділів НГУ про зміни в обстановці в районі виконання завдань за призначенням, протиправні дії, їх характеристики, напрямок пересування натовпу шляхом створення мережі постів спостереження і піших дозорів. Ця група забезпечує своєчасними даними про хід проведення масового заходу та про зміни в обстановці. У разі необхідності вона розташовується у пункті, що гарантує гарний огляд місцевості, та забезпечується необхідними технічними засобами. Кількість особового складу (осіб), що залучається до несення служби на посту спостереження, визначається рішенням командира (начальника) з урахуванням місцевості, обстановки в районі виконання завдань та залежно від обставин, варіантів прогнозованих розвитків подій, інших різних чинників, які можуть вплинути на виконання завдань за призначенням. Група повітряного моніторингу призначається від розвідувальних підрозділів НГУ з метою виявлення (уточнення) районів, місць найбільшого скупчення людей, маршрутів прихованого висування, пересування (збирання) організованих, агресивно налаштованих груп та окремих громадян для своєчасного інформування та реагування на можливі різкі зміни в обстановці в районі виконання завдань, а також відстеження та прослідкування агресивних елементів (злочинців) під час їх спроби зникнути з місця скоєння неправомірного вчинку. Група збору та оброблення інформації призначається від розвідувальних підрозділів частин та з'єднань НГУ для організації збору та аналізу інформаційних відомостей з метою моніторингу обстановки в районі виконання завдань за призначенням, одержання інформації про можливі порушення громадського порядку, акції, що плануються з подальшим прогнозуванням можливих дій та прийняття відповідного рішення.

Під час виконання службових завдань групами ведення моніторингу можуть використовуватися такі способи, як спостереження, підслуховування, збирання інформації, спілкування та супроводження,

надання інформаційної допомоги, підтримання постійного зв'язку.

У цій праці розглянемо лише основні способи моніторингу обстановки. Основними способами виконання завдань є спостереження та підслуховування, які ведуться з використанням технічних (безпілотні авіаційні комплекси), оптичних засобів і програмно-керованих пристроїв для оброблення інформації. У статті під поняттям «спостереження» слід розуміти спосіб отримання інформації під час проведення масових заходів шляхом встановлення прихованого візуального контакту з об'єктом моніторингу безпосередньо або із застосуванням технічних засобів. Спостереження спрямовано на запобігання провокацій та можливих дій з боку правопорушників. Основними завданнями спостереження під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів є виявлення:

- осіб, які мають намір здійснити правопорушення;
- засобів, за допомогою яких може бути скоєно правопорушення;
- умов, за яких може відбутися правопорушення;
- місць, де може бути скоєно правопорушення.

Для забезпечення прихованості ведення спостереження за ходом заходу організовуються пости – спеціально підібрані місця або ділянки, з яких військовослужбовці розвідувальних підрозділів можуть здійснювати спостереження і приховане (у разі потреби) пересування. Для стаціонарного спостережного поста заздалегідь підбирають місце на вулиці або в приміщенні, а для тимчасового – у процесі прихованого пересування. Стаціонарні і тимчасові пости можуть бути закриті (у житловому або нежитловому приміщенні, на підприємстві, в установі, організації) і відкриті (певна ділянка місцевості, під'їзд будинку тощо). Спостереження під час прихованого висування може бути стаціонарним і рухомим. Стаціонарне спостереження за діями об'єкта спостереження здійснюється зі спеціально підібраних місць (постів). Під час рухомого спостереження спостерігачі рухаються за об'єктом спостереження на відстані від об'єкта або безпосередньо у складі натовпу.

Тактичні прийоми спостереження під час прихованого висування обираються особовим складом груп ведення моніторингу з урахуванням:

- цілей і завдань, що стоять перед групою;

– наявності сил і засобів ведення моніторингу;

- місцевості, обстановки і часу;
- професійної підготовленості підрозділів розвідки.

На відміну від спостереження підслуховування є способом отримання інформації під час проведення масових заходів шляхом приймання та фіксації розмов людей за допомогою слухового апарата людини або спеціальних технічних засобів.

Застосуванням цих способів досягається мета моніторингу – інформування про обстановку в районі виконання завдань командування військових частин та підрозділів НГУ для прийняття рішень щодо швидкого реагування на розвиток подій.

Решта способів ведення моніторингу обстановки в районі виконання завдань лише посилює ефективність збору інформації спостереженням та підслуховуванням. Можливе застосування одночасно кількох способів отримання інформації під час проведення масових заходів.

Провівши аналіз інформації, яку можливо отримати від моніторингу обстановки, під час застосування раніше вказаних способів можна зазначити, що всі складники передумов появи масових заходів і характеристики середовища можуть забезпечуватися в повному обсязі пасивним моніторингом та обміном інформацією зі взаємодіючими органами. Інформацію про характеристику натовпу та збитки і наслідки масового заходу (заворушення) деякою мірою можна отримати веденням пасивного моніторингу, але основна її частина буде надходити від органів активного моніторингу, що ведуть спостереження та підслуховування на місцях проведення заходу.

Чинники, які визначають стан обстановки в районі виконання завдань у населених пунктах під час масових заходів (заворушень), наведено й обґрунтовано в статті [10].

Визначення способів ведення моніторингу обстановки повинно здійснюватися на етапі планування з урахуванням результатів усебічного вивчення і оцінки наявної інформації (обстановки в районі виконання завдань), пов'язаної із заходом, що буде проводитися.

Начальник розвідки з'єднання (військової частини) на основі прогнозу можливого розвитку подій повинен створити для себе модель майбутньої ситуації і визначити найбільш схожі для певного випадку тактичні дії, які б могли сприяти нормалізації обстановки й успішному виконанню поставлених завдань.

Висновки

Таким чином, прийняття обґрунтованого рішення командирами з'єднань та військових частин НГУ, здійснення ефективного управління силами і засобами неможливо без знання обстановки в районі виконання завдань, яка в умовах масових заходів і, тим більше, масових заворушень різко змінюється. Зважаючи на те, що НГУ не є суб'єктом розвідувальної та оперативно-розшукової діяльності, саме моніторинг обстановки, а також способи його ведення, які не передбачають фізичного впливу на учасників масових заходів або обмеження їх прав та свобод, дадуть змогу добувати інформацію для своєчасного реагування на її зміни і не будуть суперечити законодавчим актам України.

Подальші наукові дослідження будуть спрямовані на визначення порядку дій як органів управління, які організовуватимуть, так і органів, які зі складу розвідувальних підрозділів НГУ здійснюватимуть моніторинг обстановки у ході ЗГБ та ОГП під час масових заходів.

Перелік джерел посилання

1. Про розвідку : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20> (дата звернення: 01.01.2021).

2. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 22. Ст. 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2135-12> (дата звернення: 22.05.2019).

3. Довбня В. В. Особливості інформаційного забезпечення у внутрішніх військах МВС України. *Честь і закон*. 2009. № 4. С. 4–13.

4. Шерстюк А. Д. Особливості ведення розвідки Національною гвардією України у забезпеченні громадської безпеки та охорони громадського порядку під час проведення масових заходів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Державне управління*. 2018. Т. 29 (68). № 5. С. 248–252.

5. Панова О. О. Організація діяльності органів поліції щодо підтримання публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів. *S.P.A.C.E.* 2017. № 2. С. 42–46.

6. Про Національну гвардію України : Закон України. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 17. Ст. 2. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (дата звернення: 01.01.2019).

7. Моніторинг. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Моніторинг> (дата звернення: 28.07.2019).

8. Розвідка на основі відкритих джерел. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Розвідка_на_основі_відкритих_джерел (дата звернення: 28.07.2019).

9. OSINT: что это и чем нам полезно. URL: <https://tgraph.io/OSINT-chto-eh-to-i-chem-nam-polezno-06-24> (дата звернення: 28.07.2019).

10. Белай С. В. Обґрунтування чинників, які визначають стан оперативної обстановки у населених пунктах під час масової активності громадян. *Честь і закон*. 2008. № 2. С. 18–21.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2021 р.

УДК 355.4

И. С. Луговской, Ш. П. Клибанский, В. Г. Мудрик

ОБОСНОВАНИЕ СПОСОБОВ ОРГАНИЗАЦИИ И ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ МОНИТОРИНГА ОБСТАНОВКИ ОРГАНАМИ РАЗВЕДКИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ МАССОВЫХ МЕРОПРИЯТИЙ

Предложены способы ведения мониторинга обстановки в районе выполнения задания соединениями и воинскими частями Национальной гвардии Украины в ходе обеспечения общественной безопасности и охраны общественного порядка во время проведения массовых мероприятий. Рассмотрены и рекомендованы новые источники получения информации соединениями и воинскими частями Национальной гвардии Украины при осуществлении мониторинга. Установлено, что использование разведывательных подразделений Национальной гвардии Украины во время выполнения правоохранительных функций сегодня ограничена законами Украины. Для решения этого несоответствия предложено использование собственных штатных разведывательных подразделений для ведения мониторинга обстановки. Установлено, что ведение мониторинга обстановки не будет противоречить законодательству Украины. Вместе с этим данной информации будет достаточно для принятия обоснованных решений командирами

соединений и воинских частей Национальной гвардии Украины и осуществления эффективного управления силами и средствами в ходе обеспечения общественной безопасности и охраны общественного порядка во время массовых мероприятий, массовых беспорядков.

Ключевые слова: Национальная гвардия Украины, массовые мероприятия, мониторинг обстановки, источники получения информации, способы ведения мониторинга.

UDC 355.4

I. Lugovskoy, Sha. Klibanskyi, V. Mudrik

JUSTIFICATION OF METHODS OF ORGANIZATION AND MONITORING OF THE SITUATION BY THE INTELLIGENCE AUTHORITIES OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE DURING THE MASS EVENTS

The article proposes ways to monitor the situation in the area of tasks by units and military units of the National Guard of Ukraine in the course of ensuring public safety and protection of public order during mass events. Surveillance and eavesdropping have been identified as the main means of monitoring by intelligence agencies of units and military units of the National Guard of Ukraine. New sources of information received by units and military units of the National Guard of Ukraine during monitoring are considered and proposed. It was found that the available sources of information are not enough to respond in a timely manner to changes in the situation in the area of tasks that may occur during mass events. It is established that the use of intelligence units of the National Guard of Ukraine in the performance of law enforcement functions is currently limited by the laws of Ukraine. To address this discrepancy, it is proposed to use its own regular intelligence units to monitor the situation. It is determined that in order to respond to changes in the situation in the area of tasks, monitoring during public safety and protection of public order during the organization and holding of mass events should be divided into two stages – active [conducted directly during a mass event (mass riots)] and passive (work with open sources of information during the organization of a mass event and processing of information from monitoring groups during its holding). It is established that monitoring the situation will not contradict the legislation of Ukraine. At the same time, this information will be enough to make informed decisions by commanders of formations and military units of the National Guard of Ukraine and to effectively manage forces and means in the field of public safety and public order during mass events, riots. Further direction of scientific research is proposed, which will be aimed at determining the order of actions of both the governing bodies that will organize and the bodies that will monitor the situation during the security and protection of public order during mass events from the intelligence units of the National Guard of Ukraine.

Keywords: National Guard of Ukraine, mass events, monitoring of the situation, sources of obtaining information, methods of monitoring.

Луговський Ігор Станіславович – кандидат військових наук, доцент, доцент кафедри оперативного та логістичного забезпечення Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0001-5052-322X>

Клібанський Шаїн Петрович – начальник відділу розвідки департаменту планування застосування Головного управління Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0001-8393-464X>

Мудрик Вадим Геннадійович – кандидат технічних наук, доцент кафедри оперативного та логістичного забезпечення Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0001-0389-0407>